

Філософське осмислення реальних суспільних процесів потребує, на наш погляд, задоволення певних передумов, зокрема:

- щоб суспільне явище, сутність якого вивчається, розглядалось в контексті розвитку суспільного цілого, суспільного прогресу в цілому;

- щоб суспільні цілі, до яких має відношення згадане суспільне явище, виводились із об'єктивних тенденцій розвитку суспільства і історичних тенденцій субальтернації суспільного життя;

- щоб у смисл суспільного явища, яке потребує зусилля для осмислення, вкладалося усе ціле сучасної соціальної філософії;

- щоб дане суспільне явище розглядалося в контексті практично-перетворюючої діяльності людини, тобто зі зміною людським "Я" свого власного способу життя.

Підсумовуючи висловлене, можна наполягати на тому, що спекулятивна філософія (за Гегелем, метафізика), як непрактична, з точки зору розсудкового мислення чи здорового глузду, була б повністю забутою, поступившись дорогою натурфілософії, якби не одна суттєва "заковика". Поступово виявляється, що ні наука в її класичному розумінні, ні натурфілософія з її практицизмом принципово не здатні вирішувати проблему *буття-людини-у-світі*.

Відтак, філософія не лише здатна, а і повинна розглядатись в своїй сутності як неспокій, здатність людського духу "бити на сполох" на теренах відчужуючого буття, як занепокоєння людського "Я" щодо здійснення власної долі в людських умовах існування. Справжня філософія так чи інакше тяжіє до соціальної проблематики, поступово отримує статус *соціальної* філософії. Основною її специфічною особливістю стає наявність напруги помислення, тобто здійснення філософствування, коли виявляється очевидною "прірва" між конкретним світом (явищами людського буття) і мисленням. Соціальна філософія, за своєю сутністю, здатна набувати якісно нових форм, коли звертається до усвідомлення окремих проблем життєдіяльності людини. Вона видає себе через філософію людини, філософію суспільства, політичну філософію, філософію виховання, філософію права, філософію державного управління та ін., тобто актуалізує суто людське, оскільки без людини усе у світі втрачає сенс.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гегель Г.В.Ф. Сочинения: В 14-ти т. – М. – Л., 1929 – 1959.
2. Камю А. Миф о Сизифе; Бунтарь / Пер. с фр. О.И. Скуратович. – Мн.: ООО "Попурри", 1998. – 544 с.
3. Кант И. Сочинения: В 6-ти т. / Под общ. ред. В.Ф. Асмуса и др. – М.: Мысль, 1963 – 1966.
4. Квинтэссенция: Философский альманах / Сост. В.И. Мудрагей, В.И. Усанов. – М.: Политиздат, 1990. – 447 с.
5. Корженко В.В. Філософія виховання: зміна орієнтацій. Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 304 с.
6. Після філософії: кінець чи трансформація?: Пер. з англ. / Упоряд.: К. Байнес та ін. – К.: Четверта хвиля, 2000. – 432 с.
7. Поупкин Р., Стролл А. Философия. Вводный курс: Учебник / Под общ. ред. И.Н.Сиренко. – М.: Серебряные нити, 1998. – 512 с.
8. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навчальний посібник / Упоряд. В. Лях. – К.: Либідь, 1996. – 384 с.

ДМИТРИЄНКО Ю.М.

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Розглядаючи останні дослідження актуальних проблем і завдань національного (духовного) правотворення, нагадаємо, що приблизно з середини ХХ ст., особливо інтенсивно на зарубіжному терені, складається усталена теоретична тенденція інтенсивного вивчення суспільних і соціально-правових процесів, їх динаміки, ураховуючи їх інформаційно-комунікативну основу, зокрема синергетичну щільність і активність у правовому і законодавчому полі певного соціуму. Це визначає нову модель синергетичного

світотворчості і праворозвитку. Нові параметри синергетичного правотворчості не можуть не окреслювати принципово нових детермінацій розвиткового руху права як феномена соціальної природи, що, в свою чергу, дає можливість для здійснення синергетичних (само-організованих) кореляцій некерованих девіацій у соціальному русі загалом [див. 2].

У нашому контексті будемо розглядати інформаційно-синергетичну динаміку (або щільність ментальної концентрації у певних соціально-правових системах і структурах) активності девіантної правосвідомості через її соціальну активність у правовому полі соціума, яка має різні цикли соціально-деструктивного (як альтернативного) впливу на правові та законодавчо-правові трансформації у суспільстві. Треба, мабуть, також підкреслити і те, що характер впливу девіацій на правові трансформації у перехідному кризовому суспільстві спроможний виявлятися не прямо, візуально, лінійно, а "сховано" або "приховано", ідеологічно опосередковано, як другорядне, похідне явище та деструктивний (але об'ємно-системний) елемент правової ідіоми маргінального (кризового) типу.

Цикли соціальної активності правосвідомості (та її спадкоємності), в свою чергу, спроможні визначатися та легітимізуватися, за дослідженнями автора, переважно і лише в архетиповому полі спадкоємності правової традиції як підсистемо-підструктури етнотрадиції (= національної самосвідомості) та її спадкоємності [див. 3].

Так, спадкоємність в етнотрадиції (національної самосвідомості) й відповідної правосвідомості має завжди конкретний, соціально-історично адекватний або високий, або середній, або низький, або кризовий цикл (рівень) своєї соціальної активності [див. 1]. Конкретний цикл (вид, тип) соціальної активності правосвідомості, світоглядно відбиваючись у правовій культурі соціума, репрезентується різними ступенями її використання як природного засобу кореляції негативного впливу девіацій у правоосмисленні, правотворенні та правоздійсненні. Кризовий цикл соціальної активності правосвідомості у нашому контексті, за дослідженнями автора, ідентифікуємо як феномен девіантної правосвідомості [див. 2].

Підкреслюємо: кризовий цикл соціальної активності спадкоємності правосвідомості, ідейно-світоглядний зміст якої за певних умов і обставин може саморозгортатися й ситуативно унормовуватись як на індивідуальному, особистому рівні, так і на груповому, колективному, зі сталими рисами та "ментальним" обличчям, що дозволяє нормативно визначати девіантну правосвідомість через її соціальну активність як наявний, функціонально дієвий феномен соціально-правової реальності, парадигмально притаманний будь-якому перехідному (девіантному) суспільству та його правосоціуму.

Соціально-правові характеристики конкретного циклу (рівня, ступеня) соціальної активності правосвідомості, за аналогією соціальної активності національної самосвідомості, спроможні аргументовно репрезентувати у собі повну або неповну функціональну модель відбиття у правовому полі суспільства *правової* ідіоми певної, організаційно побудованої соціальності (соціальна спільність - суспільство), де її структурні, ідіоматично архетипізовані ідеологічні елементи (правова ідеологія, психологія, освіта та ін.) вторинних суб'єктів правосвідомості є одразу й елементами правової ідіоми (яка ментально структурована в ідіому національну і є її одразу логічною підсистемою й підструктурою), тобто містить у собі елементи національної свідомості і самосвідомості (національна ідея, ідеал права).

Остання, виходячи з правотворчості логіки нашого дослідження, у складі правової ідіоми є її стержневим, світоглядно-аксіологічним, ідейно-нормотворчим архетипом правового поля будь-якої цілепокладальності. Звідси, правова ідіома, вважаємо, завжди національна за своєю природою і суттю, яка природно визначається ментальними якостями правової традиції. В свою чергу правова ідіома як підсистема і підструктура національної, за аналогією і аксіологією національної, за ідеєю монографічного дослідження та інших досліджень автора, логічно стає аксіологічним архетипом природної правосвідомості з

елементами національної свідомості та самосвідомості, котрі завжди надають феномену правосвідомості ментальні якості, характеристики та нормопринципи, суспільно відбиті у національних за типом законах і законодавствах, а також у соціально-правових параметрах кожної конкретної світової правової системи і світоглядних рисах кожного конкретного історичного типу правової соціальності.

Можна, мабуть, свідомо припустити, що, в свою чергу, феномен правосвідомості в національній ідіомі як її структурна частина або структурний елемент, як і національна мова в національній самосвідомості, є остаточною, логічно завершеною формою системно-структурної організації змісту зовнішнього правосамовизначення і векторної орієнтації руху правової речовини (права) національної ідіомі як ідейно-світоглядного ядра правової традиції. Логічно продовжити, що феномен правосвідомості буде тоді і завершеною формою національного за типом змісту правової матерії (закону), праворозуміння та правоздійснення через менталізовані норми права при відповідній національній соціалізації первинних суб'єктів правосвідомості як "фізичних" суб'єктів права.

Обмежені можливості лінійного (історичного) руху пострадянського розвитку, його правоусвідомленого осмислення, викликані особливостями правокультури мислення (правопізнання), не можуть не визначати завжди конкретну міру (можливо як вимірення) соціальної природи права серед (у) світових правових моделей (як) самодостатнього виміру (творіння) національно - правової історії як вивіреного "еволюційною" долею певної нації критерія ментальної свободи волі у праві (на рівні актуальних проблемних завдань як потреб часу). У будь-якому разі, самодостатній вимір (творіння) національно-правової історії (у т. ч. національного законодавства), як правило, не можна не розглядати поза контекстом надання феномену правосвідомості рис самодостатнього граничного світозасвоєння (світознання) лише обмежено (можливо строго) індивідуалізованим якість первинних (фізичним) та вторинних (юридичних) суб'єктів правопізнання. А саме: якість як рисам повно- завершеного і повноусвідомленого знання, знання, яке має граничні параметри і перспективи. Одже, індивідуальний рівень виміру або створення будь-якої ментально узгодженої правової істини (закону), яка виходить з ідеї права як ідеально "пролонгуючого" маркера правової традиції є фундаменталізуючим ерзацем усвідомленої правоповедінки та правооцінки.

Феномен природної правосвідомості як підструктуро-система національної, відбиваюча однорідні юридичні факти, через єдину систему спадкоємності етнотрадиції принципово властивий ментально структурованій правовій ідіомі як структурний елемент архетипового поля конституйованих можливостей "матеріалізованого" правоздійснення у практичному правозастосуванні та правотворенні. Тоді девіантна правосвідомість як відповідна підструктуро - підсистема, що є кризовим циклом соціальної активності звичайної правосвідомості, відбиває різномірні юридичні факти.

В такому розумінні повна "кваліфікаційна характеристика" девіантної правосвідомості як підструктуро-підсистеми природної, ментально структурованої правосвідомості буде визначати властивості усього системно-логічного компендіуму як правових, так і неправових девіацій соціуму, а також в цілому соціокомунікативної реальності посттоталітарного буття права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрієнко Ю.М. Проблема спадкоємності в національній самосвідомості. - Х.: Основа, 1998. - 293 с.
2. Дмитрієнко Ю.М. Деякі методологічні проблеми соціальної політики в контексті девіантної правосвідомості. // Актуальні проблеми суспільної політики: методологічні, політологічні, правові аспекти. 10-ті Політологічні читання. - Х., 2000. - С. 52-53
3. Дмитрієнко Ю.М. Про філософсько-правовий статус категорії "девіантна правосвідомість" у контексті проблематики часопис "Віра і Розум". // Науково-теоретичні здобутки Слобідської України: про часопис "Віра і Розум", його проблематику. Збірник наукових праць. - Х: Курсор, 1999. - С. 54-60